

મસ્જિદો

અલ્લાહ તુઆલાએ રસૂલુલ્લાહ ﷺ ની ઉભત - ઉભતે મુસ્લિમા - માટે દુનિયાની બધી જમીનને મસ્જિદ બનાવી છે; અર્થાત્ મુસલમાન ગમે ત્યાં નમાજ અદા કરી શકે છે, એ શરતે કે તે જગ્યા પાક-સાફ હોય. મસ્જિદો ધરતીની સૌથી બરકતવાળી જગ્યાઓ છે. તે અલ્લાહનું ઘર હોય છે. અલ્લાહે તેમના નિર્માણનો ખૂબ મોટો અજ (બદલો) નિશ્ચિત કરી રાખ્યો છે. હઠીસમાં છે કે જેણે માત્ર અલ્લાહની પ્રસંગતા માટે કોઈ મસ્જિદ બનાવી, અલ્લાહ તુઆલા તેના માટે જગતમાં ઘર બનાવી દે છે. (મુતાફિક અલયહી)

મુસલમાન જ્યારે મસ્જિદનું રખ કરી રહ્યો હોય છે, તો જેણે તે અલ્લાહ સાથે મુલાકાત કરવા જઈ રહ્યો હોય છે. આ અવસર તેના માટે અત્યંત મહત્વનો અને મુખ્ય (શુભ) હોય છે. તેથી આ અવસરે તે પુષ્ટ દુઆઓ કરે છે. રસૂલુલ્લાહ ﷺ જ્યારે મસ્જિદ જતા, તો આ દુਆ પઢતા :

اللَّهُمَّ اجْعِلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَفِي سَمْعِي نُورًا وَفِي بَصَرِي نُورًا وَعَنْ شَمَالِي نُورًا
وَإِمَامِي نُورًا وَخَلْفِي نُورًا وَفَوْقِي نُورًا وَتَحْتِي نُورًا وَاجْعِلْ لِي نُورًا (مسلم)

અર્થાત્, હે અલ્લાહ ! મારા હદ્યને નૂર (પ્રકાશ)થી ભરી દે, મારી સાંભળવાની શક્તિને પ્રકાશિત કરી દે અને મારી જોવાની શક્તિને પ્રકાશિત કરી દે, મારી જમણી બાજુ નૂર કરી દે, મારી ડાબી બાજુ નૂર કરી દે, મારા આગળ નૂર કરી દે, મારા પાછળ નૂર કરી દે, મારા ઉપર નૂર કરી દે અને મારા નીચે નૂર કરી દે. મારા માટે નૂર જ નૂર કરી દે. (મુસ્લિમ)

મસ્જિદમાં દાખલ થવાની એક સુસ્ત એ પણ છે કે આ દુਆ પઢવામાં આવે :

أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِوْجُوهِ الْكَرِيمِ وَسُلْطَانِ الْقَدِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

અર્થાત્, હું શરણ માગું છું મહાન અલ્લાહનું, તેના પ્રભાવશાળી-પ્રતાપી ચહેરા વડે, તેની અનંત શક્તિ વડે, તિરસ્કૃત, ધૂતકારી કાઢેલ શૈતાનથી. આપ ﷺ એ ફરમાવ્યું કે જે આને પઢે તે શૈતાનથી આખો દિવસ સુરક્ષિત રહેશે. (અબૂ દાઉદ) મસ્જિદમાં દાખલ થાવ તો જમણા પગથી અને જ્યારે બહાર નીકળો તો ડાબો પગ કાઢો અને આ દુਆ પઢો :

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ

અર્થાત્, હે અલ્લાહ ! મારા ગુનાઓને માફ કરી દે, અને તારી કૃપાઓ અને બક્સિસોના દ્વાર મારા માટે ખોલી દે. (અહમદ, તિરમિઝી, ઈબને માજા)

મસ્જિદ જવું અને ત્યાં બેસવું એ પોતે જ સવાબ (પુષ્ય)નું કામ છે. રસૂલુલ્હાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું : જે મસ્જિદ તરફ જાય કે મસ્જિદથી આવે, તો અલ્લાહ તુઆલા જમતમાં તેના માટે આતિથ્ય-સત્કાર તૈયાર કરાવે છે. (મુસ્લિમ)

તહિયતુલ મસ્જિદ :

જ્યારે કોઈ મસ્જિદમાં જાય અને તેની વુગુ હોય તો તેણે બે રકા'ત નમાજ અદા કરવી જોઈએ. આને 'તહિયતુલ મસ્જિદ' કહે છે. રસૂલુલ્હાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيَرْكِعْ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَجْلِسَ»

અર્થાત્, તમારામાંથી કોઈ જ્યારે મસ્જિદમાં દાખલ થાય તો બેસતા પહેલા બે રકા'તો પઢી લે. (મોટાભાગના હદ્દીસવેતાઓ)

અલ્લાહ તુઆલાની દસ્તિએ કઈ-કઈ મસ્જિદો અફજલ (શ્રેષ્ઠ) છે : રસૂલુલ્હાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું કે ત્રણ મસ્જિદો સિવાય અન્ય કોઈ મસ્જિદની નિયત કરીને સફર ન કરો.

પ્રથમ – મસ્જિદે હરામ.

દ્વિતીય – મારી આ મસ્જિદ (મસ્જિદે નબવી).

તૃતીય – મસ્જિદે અક્સા. (મોટાભાગના હદ્દીસવેતાઓ)

બીજી હદ્દીસમાં ફરમાવ્યું કે મારી આ મસ્જિદમાં પઢવામાં આવેલ નમાજ એક હજાર ગણી વધારે અફજલ છે, બીજી મસ્જિદોમાં અદા કરવામાં આવેલ નમાજથી, સિવાય મસ્જિદે હરામ, અર્થાત્ કાબા. (બુખારી)

મસ્જિદમાં કઈ બાબતો 'મકરૂહ' (અનીયણીય) છે ?

- (૧) રસૂલુલ્હાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું કે જેણે લસણ, કુંગળી કે કિરાસ (એક દુર્ગંધયુક્ત શાકભાજ) ખાઈ રાખી હોય તે અમારી મસ્જિદના નજીક ન આવે, કેમ કે જે વસ્તુઓથી લોકોને તકલીફ થાય છે તેનાથી ફરિશ્તાઓને પણ તકલીફ થાય છે. (મુતાફિક અલયહી) તેથી જો કોઈએ આવી દુર્ગંધવાળી વસ્તુ ખાધી હોય તો તેણે આ દુર્ગંધને દૂર કરવા માટે લવિંગ કે કોઈ અન્ય સુગંધવાળી વસ્તુ ચાવી લેવી જોઈએ.
- (૨) અવાજ ઉંચો કરવો, ચાહે તે જિક જ કેમ ન હોય. આનાથી નમાજમાં ખલેલ પહોંચે છે.
- (૩) એક વાર રસૂલુલ્હાહ ﷺ મસ્જિદમાં પધાર્યા. જોયું કે એક વ્યક્તિ ઘૂંટણ છાતીએ લગાવીને અને આંગળીઓમાં આંગળીઓ નાખીને બેસેલો છે. આપ ﷺ એ ઈશારો કર્યો કે આવી રીતે આંગળીઓ નાખીને ન બેસો. તે સમજ ન શક્યો, તો આપ ﷺ એ ફરમાવ્યું કે તમારામાંથી જ્યારે કોઈ

મસ્જિદમાં આવે, તો આ રીતે આંગળીઓમાં આંગળીઓ નાખીને ન બેસે, કેમ કે આ શૈતાનનું કાર્ય છે. તમે જ્યાં સુધી મસ્જિદમાં રહો છો, તો નમાજની સ્થિતિમાં રહો છો, જ્યાં સુધી મસ્જિદમાંથી બહાર નીકળી ન જાઓ. (અહમદ)

- (૪) થૂકવું કે નાક સાફ કરવું.
- (૫) પસાર થવાના રસ્તાના રૂપમાં મસ્જિદનો ઉપયોગ કરવો.
- (૬) જ્યાં નમાજ પઢવામાં આવતી હોય ત્યાં વુઝૂ કરવું, વિશેષરૂપે જ્યારે વુઝૂ કરવાથી એ જગ્યા ગંદી થઈ જાય. અલબત્ત, જો મસ્જિદમાં વુઝૂ માટે અલગથી જગ્યા છે, તો ત્યાં વુઝૂ કરવામાં કોઈ વાંધો નથી.
- (૭) મસ્જિદમાં ભોજન કરવું, સિવાય કે કોઈ એ'તિકાફમાં બેસેલો હોય, અથવા કોઈ અજનબી હોય અને ખાવા માટે કોઈ અન્ય જગ્યા તેને ઉપલબ્ધ ન હોય.
- (૮) શેર-શાયરી કરવી, સિવાય કે તે ના'ત કે હમદ હોય. ઉપરાંત, એવી શાયરી જે સદ્ગ્યારિત પર પ્રોત્સાહિત કરતી હોય અને ઈસ્લામી મૂલ્યો દર્શાવતી હોય. એક વાર હિન્દુ મસ્જિદમાં શેર બોલી રહ્યા છે. હિન્દુ ઉમર એ તેમને મનાઈ કરી, તો હિન્દુ હિન્દુ એ કહું કે હિન્દુ મસ્જિદમાં શેર કહેતો હતો અને તમારાથી વડીલ હસ્તી, અર્થાત્ આપ હિન્દુ પોતે હાજર હતા. પછી તેમણે હિન્દુ અબૂ હુદૈરા એ કહું કે તમને અલ્લાહના સોગંદ ! તમને યાદ છે કે રસૂલુલ્લાહ હિન્દુ એ મને ફરમાવ્યું કે મારા તરફથી જવાબ આપો અને તેમાં અલ્લાહ રૂહુલ કુદુસ દ્વારા તમારી મદદ કરે, તો હિન્દુ અબૂ હુદૈરા એ કહું : હા – ! (મને યાદ છે - રસૂલુલ્લાહ હિન્દુ એ આવું જ ફરમાવ્યું હતું.) (મુતાફિક અલયહી)
- (૯) મસ્જિદમાં ખરીદ-વેચાણ કરવું : રસૂલુલ્લાહ હિન્દુ એ ફરમાવ્યું :

«إِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَبْيَعُ أَوْ يَبْتَاعُ فِي الْمَسْجِدِ فَقُولُوا: لَا أَرْبَحَ اللَّهُ تِجَارَةً!»

અર્થાત્, જ્યારે તમે મસ્જિદમાં કોઈને ખરીદ-વેચાણ કરતા જુઓ, તો કહો કે અલ્લાહ કરે તમને નફોન થાય. (તિરમિઝી, હાકિમ)

- (૧૦) ખોવાયેલી વસ્તુનું એલાન કરવું : આ બાબત મકરૂહ છે કે મસ્જિદમાં જોર-જોરથી અવાજ લગાવીને કોઈ પોતાની ખોવાયેલી વસ્તુ વિશે લોકોને પૂછુટો ફરે. રસૂલુલ્લાહ હિન્દુ એ ફરમાવ્યું :

«مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يَنْشُدُ صَالَةً فِي الْمَسْجِدِ فَلْيَقُلْ: لَا رَدَّهَا اللَّهُ عَلَيْكَ، فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لَمْ تُبْنِ لِهُدَا»

અર્થાત્, તમારામાંથી જો કોઈ એવા માણસને જુઓ કે તે મસ્જિદમાં ચીસો પાડી-પાડીને લોકોને પોતાની

ખોવાયેલી વસ્તુ વિશે પૂછી રહ્યો હોય, તો કહે કે અલ્લાહ કરે કે તારી વસ્તુ ન મળે, કેમ કે મસ્જિદો આ કામ માટે બનાવવામાં આવી નથી. (મુસ્લિમ)

- (૧૧) મસ્જિદોની સાજ-સજજામાં અતિશયોક્તિથી કામ લેવું : આનાથી નમાજ પઠનારાઓનું ધ્યાન-ભંગ થાય છે અને તેઓ અલ્લાહના કિંદિન અને નમાજ તરફ એકાગ્ર નથી થઈ શકતા. રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું : «لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّىٰ يَتَبَاهَى النَّاسُ فِي الْمَسَاجِدِ» : અર્થાત्, ક્યામત ત્યાં સુધી નહીં આવે, જ્યાં સુધી એ જમાનો ન આવી જાય કે લોકો પરસ્પર મસ્જિદો પર ગર્વ અને સ્પર્ધા ન કરવા લાગે. (અહમદ, ઈઞ્ચે હબાન)

એ સ્થળો, જ્યાં નમાજ ન પઠ્યી જોઈએ :

- (૧) એ મકબરાઓ, જ્યાં મૃતકોને દફન કરવામાં આવતા હોય અથવા એ કબરની પાસે જે મસ્જિદમાં હોય. રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«لَا تُصَلُّوا إِلَى الْقُبُورِ وَلَا تَجْلِسُوا عَلَيْهَا»

કબરોની પાસે નમાજ ન પઢો, અર્થાત् તેને કિબ્લા બનાવીને નમાજ ન પઢો. (મુસ્લિમ)

બીજી હદીસમાં ફરમાવ્યું :

«لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيائِهِمْ مَسَاجِدًا»

અર્થાત्, અલ્લાહે યદ્વદીઓ અને પ્રિસ્ટીઓ પર એટલા માટે ફિટકાર વરસાવ્યો કે તેમણે પોતાના પયગબરોની કબરોને મસ્જિદ બનાવી લીધી, અર્થાત् કબરો પર મસ્જિદો બનાવી લીધી. (મુત્તરિક અલયહિ)

- (૨) જ્યાં કચરો-બગાડ નાખવામાં આવતો હોય, અથવા પશુઓ જબેદ કરવામાં આવતા હોય, અથવા ઊંટ કે બીજા પશુઓને બાંધવામાં આવતા હોય. આ બધી ‘નજસત’ (અશુદ્ધિ)ની જગ્યાઓ હોય છે. આપ તુલ્લીનું એ ફરમાવ્યું :

«لَا تُصَلُّوا فِي مَيَارِكِ الْأَبْلِيلِ، فَإِنَّهَا مِنَ الشَّيَاطِينِ»

અર્થાત् જ્યાં ઊંટોને બેસાડવામાં આવતા હોય, ત્યાં નમાજ ન પઢો, આ બધી શૈતાની જગ્યાઓ છે. (અહમદ, અબૂ દાઉદ)

- (૩) જાજર અને બાથરૂમ : રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدٌ، إِلَّا الْمَقَبَرَةُ وَالْحَمَامُ»

અર્થાત्, જાજરુ-બાથરૂમ અને મકબરાઓ સિવાય બધી જમીન મસ્જિદનો હુકમ રાખે છે. (અબૂ દાઉદ, તિરમિઝી, ઈન્ને માજા, અહમદ)

(૪) સાર્વજનિક રસ્તા પર નમાઝ પઠવી.

(૫) કાબાની છત પર.

કાબાની અંદર નમાઝ :

રસૂલુલ્લાહ ﷺ, હજરત ઉસામા બિન જૈદ, બિલાલ બિન રબાહ અને ઉસ્માન બિન તલહા ﷺ સાથે કાબામાં દાખલ થયા અને દરવાજો બંધ કરી દીધો. જ્યારે દરવાજો ખોલ્યો, તો હજરત અબુલ્લાહ બિન ઉમર ﷺ એ દોડીને હજરત બિલાલ ﷺ ને પૂછ્યું : શું રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ અંદર નમાઝ અદા કરી, તો તેમણે જવાબ આપ્યો કે હા, જમણી તરફના બંને સંભોની વચ્ચે નમાઝ પઢી. (મુતાફિક અલયહિ)

સુતરહ :

એક નવયુવાન મસ્જિદમાં આવ્યો. હજરત અબૂ સઈદ ખુદરી ﷺ પોતાની સામે ‘સુતરહ’ રાખીને નમાઝ અદા કરી રહ્યા હતા. મસ્જિદ નમાઝ પઢનારાઓથી ભરેલી હતી. યુવાન નીકળવા માટે રસ્તો શોધવા લાગ્યો. હજરત અબૂ સઈદ ખુદરી ﷺ ની સામેની બાજુ સિવાય બીજો કોઈ રસ્તો તેને ન મળ્યો. તેણે તેમના સામેથી પસાર થવાનો ઈરાદો કર્યો, તો તેમણે તેને રોકી લીધો. નવયુવાનને આ વાત પર ગુર્સ્થો આવી ગયો. મદીનાના ગવર્નર મરવાન બિન હકમથી તેણે ફરિયાદ કરી, તો હજરત અબૂ સઈદ ખુદરી ﷺ એ કદ્યું કે મેં રસૂલુલ્લાહ ﷺ થી સાંભળ્યું છે કે આપ ﷺ એ ફરમાવ્યું : તમારામાંથી જે કોઈ ‘સુતરહ’ મૂકીને નમાઝ પઢી રહ્યો હોય અને એવામાં કોઈ તેના સામેથી પસાર થવા ચાહે, તો તેને રોકી દો, જો તે ન રોકાય તો તેને કડકાઈથી રોકી દો, કેમ કે તે શૈતાન હોય છે. (મુતાફિક અલયહિ) ‘સુતરહ’નો અર્થ એ છે કે વ્યક્તિ જમીન પર એક લીટી જ દોરી દે. આનાથી ‘સુતરહ’નો હેતુ પૂરો થઈ જાય છે. સ્પષ્ટ રહે કે ઈમામનો ‘સુતરહ’ બધા મુક્તદીઓ માટે ‘સુતરહ’ સમજવામાં આવશે. ખૂબ ભીડ કે અસાધારણ સંજોગોમાં સફોની વચ્ચેથી પસાર થઈ શકાય છે. અમુક પ્રસંગોએ હુઝૂર ﷺ નું ‘સુતરહ’ વગર પણ નમાઝ પઢવું સાબિત છે.

